

[Kirkeministeren]

sammen med hele grundlovsforslaget – ved folkeafstemningen. Og forslaget om en sådan tilføjelse blev ikke gentaget i forbindelse med grundlovsrevisionen i 1953. Det betyder sådan set, at det ingen steder i dag formelt er fastsat, at ændringer i de indre forhold forudsætter forhandling med biskopperne.

Hvorfor har vi så ikke fået en forfatningslov? Hvem har skylden, hvem har ansvaret for det? Ja, det ansvar kan jo formelt kun placeres her i den lovgivende forsamling. Det var sandelig også i selve rigsdagen i de første år efter 1849-grundlovens vedtagelse, at den egentlige strid om fortolkningen af forfatningsbestemmelsen blev udkæmpet.

Når fru Margrete Auken i sin motivering for forespørgslen nævner venstres tradition inden for kirkelige spørgsmål, er der grund til at lægge vægt på følgende, for det var jo Grundtvig, der ved en kirkeforfatning så en fare for, at kirkens udvikling ville blive låst fast. Grundtvigs tankegang var, at man kunne undgå den fare, så længe rigsdagen bevarede sin kirkelige lovgivningsmagt. Derfor arbejdede han og andre ihærdigt med, at få gennemført en kirkelig frihedslovgivning i stedet for en kirkeforfatning.

Allerede i 1855 vedtog rigsdagen en lov om sognebåndsløsning i åben erkendelse af, at en stykkevis ordning af folkekirkens forhold fører bort fra indfrielsen af forfatningsløftet, og igen under indflydelse af Grundtvigs påstand om, at den rette forståelse af grundlovsbestemmelsen skulle være, at folkekirkens forfatning ordnes ved lov, altså en forståelse, der blot skulle fastslå, at folkekirkelige forfatningsanliggender er lovgivningsanliggender.

I det værk af Glædemark, jeg omtalte før, konkluderer han på side 506:

»Sognebåndsløsningslovens gennemførelse i 1855 betegner derfor det mest skæbnesvangre skridt i kirkeforfatningssagens historie og betød en afgjort hindring for opfyldelsen af grundlovens § 80.«

Det var altså den daværende grundlov.

J. C. Christensen trådte ind på den politiske arena ved systemskiftet, og derved skete der også en intensivering af den kirkelige lovgivning. Ved fremkomsten af det første forslag til menighedsrådsloven markerede gejstligheden sig med voldsom modstand. I en henvendelse fra samtlige biskopper til ministeren den 18. november 1901 hed det bl.a.:

»Vi undertegnede biskopper føler det alle som vor pligt allerærbødigst at udtale vort alvorlige ønske om, at der, inden der ved en sådan lovs vedtagelse gøres skridt henimod gennemførelsen af grundlovens § 75, gives menigheden lejlighed til at udtale sig om sagen gennem en kommission.«

Imidlertid fastholdt J. C. Christensen sit forslag om menighedsråd og bemærkede i sit svar til biskopperne bl.a., at oprettelse af menighedsråd måtte betragtes som det første led i enhver ønskelig kirkeforfatning. Men til en egentlig forfatningslov er det altså aldrig kommet. Derimod nok til almindelig lovgivning, også om det, man kan kalde folkekirkelige forfatningsanliggender. Klarest i slutningen af 1940'erne ved lovgivning om kvinders adgang til præsteembeder og om biskoppers fritagelse for tilsynspligt i visse tilfælde.

Når den statsretlige videnskab har villet drage konklusioner af denne historiske udvikling og har villet definere folkekirkens statsretlige stilling i henhold til grundlovens § 66, lyder det således – her citeret efter Alf Ross' »Statsforfatningsret«, 3. udgave ved hr. Ole Espersen, side 763:

»Retsstillingen er derfor den, at folkekirken i stats- og forvaltningsretlig henseende fortsat er en simpel forgrening af den offentlige forvaltning udsondret gennem sin genstand, hvad man kalder et forvaltningsvæsen, sideordnet med postvæsen, skolevæsen o.lign. Alle kirkelige anliggender, såvel indre som ydre, underligger lovgiverens almindelige kompetence.«

Denne statsretlige konklusion kan jeg selvfølgelig ikke i en debat som denne nøjes med, for det er jo praksis, der er afgørende for, hvordan vi bedømmer folkekirkens stilling, ikke kun juraen. Her er forholdet det, at både den lovgivende og den udøvende magt altid har vist et særligt hensyn til folkekirken, og det er jo også i grundloven fastslået, at folkekirken ikke er en egentlig statsinstitution. Efter § 4 i grundloven understøtter staten folkekirken, men staten driver ikke folkekirken.

Da folkekirken i modsætning til andre statsinstitutioner i alt fald har den sårbarhed, at man kan melde sig ud, indebærer statens understøttelsespligt, at man må kunne forvente, at staten ikke forringer vilkårene for medlemskab af folkekirken. Den forpligtelse